

ENFLASYONA KARŞI ÜCRET HESAPLAMALARINDA YENİ BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Prof. Dr. Fetullah Akın

*Ankara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü Öğretim Üyesi*

ÖZET

Enflasyonun ücret ve kazançlarda oluşturduğu reel kaybın tam telafisinin nasıl mümkün olabileceği üzerine bir değerlendirme yapılmaktadır. Buna göre, enflasyonun dönem içinde ücretlerde meydana getirdiği kemirme alanının; dönem sonunda enflasyon oranında ücret artışıyla giderilemeyeceği üzerine bir analiz yapılmaktadır. Dönem sonunda ücretlerde enflasyon oranında yapılacak artış, ücretleri ancak dönem başındaki satınalma gücüne eşit hale getirir, fakat enflasyonun dönem içinde ücretlerde meydana getirdiği kayıp alanını telafi etmekten uzak kalmaktadır. Enflasyonun meydana getirdiği bu kayıp alanının nasıl telafi edileceği üzerine farazi örnekler ve gerçek hayattan alınan örneklerle konu irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: enflasyon, reel ücret, eşel-mobil sistemi, enflasyonun ekonomik etkileri, enflasyon yoluyla ücretlerin kayıp alanının hesabı

A NEW MODEL PROPOSAL FOR WAGE CALCULATIONS AGAINST INFLATION

ABSTRACT

An evaluation is made on how the real loss caused by inflation in wages and earnings can be fully compensated. According to this, an analysis is made on how the erosion area caused by inflation in wages during the period cannot be compensated by increasing wages at the inflation rate at the end of the period. An increase in wages at the rate of inflation at the end of the period only makes it equal to the purchasing power at the beginning of the period, but it remains far from compensating for the area of loss caused by inflation in wages during the period. The subject is examined with hypothetical examples and real-life examples on how to compensate for this loss area caused by inflation.

Keywords: inflation, real wage, index-linked mobile system, economic effects of inflation, calculation of the loss area of wages through inflation.

I. İKTİSADİ BİR OLGU OLARAK ENFLASYON

Bilindiği gibi enflasyon, bir dönemden sonraki döneme geçerken ortalama mal ve hizmet fiyatlarında meydana gelen artıştır. Tarihsel olarak bütün toplumlar ya da ülkeler enflasyonu yaşamış ve yaşamaya devam etmektedirler. Enflasyona sebebi olarak çok sayıda faktör belirlenmektedir; enflasyona sebebi olan faktöre göre enflasyon da isimlendirilmektedir. Para arzındaki artış enflasyonun en önemli sebeplerin başında yer almaktadır. Özellikle monetarist ekole mensup iktisatçılar ortaya çıkan enflasyonun tek sebebinin para arzındaki artışla açıklamaktadırlar.

Üretimdeki maliyet artışlarına bağlı olarak “**maliyet enflasyonu**” ortaya çıkmaktadır. Bu maliyetler genellikle üretime sağlanan girdi maliyetlerinden oluşur. Üretimdeki girdi maliyetleri enerji, hammadde, aramal, işçilik gideri vb. gibi sayılabilir. Mesela, 1950’ler de gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan enflasyon, daha çok, özellikle sendikal faaliyetlerin artışına bağlı yükselen işçi ücretlerinden kaynaklı maliyet enflasyonu olarak nitelendirilmiştir. 1970’lerde bütün dünyada cereyan eden ve gelişmiş sanayi ülkelerinde %20’yi, gelişmekte olan ülkelerde ise %50’leri aşan oranda ortaya çıkan enflasyon, enerji fiyatlarındaki artış, özellikle petrol fiyatlarındaki artıştan kaynaklanmıştır. Petrolün varil fiyatı 1970’lerin başında 3 \$ iken birkaç yıl içerisinde 40-50 \$ dolara kadar yükselmiştir.

Üretimde tedarik zincirinde meydana gelen aksamalar da arzın düşmesine dolayısıyla fiyatların yükselmesine yol açabilmektedir. Özellikle yakın dünya tarihimizde yaşanmış bir pandemi, tedarik zincirinde önemli aksamalara yol açmış, neticede neredeyse bütün ülkelerde üretimde %20’lere varan düşüşler, gerilemeler yaşanmış, bunun etkisi de enflasyon olarak ortaya zuhur etmiştir. Başka bir ifadeyle, 1 Aralık 2019 tarihinde Çin’in Hubei bölgesinin başkenti konumunda olan Wuhan kentinde ortaya çıkan “**korona virüsü**” birkaç yıl içerisinde bütün dünyayı sardı. Bunun ekonomideki en önemli etkisi, üretimde tedarik zincirinin inkıta uğramasına ve üretim arzındaki düşüşe bağlı olarak enflasyonun yükselmesine yol açtı.

Enflasyon, talepte meydana gelen bir artışa bağlı olarak da ortaya çıkabilir. Herhangi bir nedenle üretimde, arzda bir artış sağlanmadan talepte meydana gelen bir artış “**talep enflasyonu**” olarak isimlendirilir. Talep enflasyonu, çoğu zaman, özellikle seçim dönemlerinde hükümetlerin “**popülist**” politikaları sonucu harcama artışı yapmaları yoluyla cereyan etmektedir. Benzer şekilde daha yüksek bir kalkınma sağlamak için reel kaynaklara dayalı, finansmanı temin edilmemiş aşırı yatırımlar da talep enflasyonuna yol açabilir. Sonuçta milli gelir düzeyinde toplam talebin toplam arzı aşması sonucu, fiyatlar

genel düzeyinde bir artış ortaya çıkmakta, bu süreç talep enflasyonu olarak isimlendirilmektedir.

Milli paranın döviz karşısında sürekli değer kaybetmesi, yani döviz kurunun yükselmesi ya da ithal ürünlerin değişik sebeplerle ama dış kaynaklı fiyatlarının yükselmesi içinde “**ithal enflasyonu**” olarak isimlendireceğimiz bir enflasyona sebep olabilir. Özellikle ülkede döviz kazandırıcı işlemlerle döviz kaybettirici işlemler farkı olarak ortaya çıkan yüksek cari açık, sonuçta döviz kurunun yükselmesine yol açabilir. Döviz kurunun yükselmesi, ithalatı pahalılaştırdığı için doğrudan doğruya içinde enflasyon yol açmaktadır.

II. ENFLASYONUN EKONOMİK ETKİLERİ

Enflasyon ekonomide çok olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. En başta gelir dağılımını bozucu etkisinin olduğunu çok yaygın olarak kabul görmektedir. Sabit gelirlilerin, bağımlı çalışanların, enflasyonla eş zamanlı olarak gelirini yükseltme imkânı olmayanların gelirleri enflasyon oranında kayba uğramaktadır. Bölüşüm dediğimiz ücret ve kâr payları, sürekli ücretlerin aleyhine gerçekleşmektedir. Hızlı bir şekilde enflasyon oranına bağlı olarak gelir dağılımının bozulduğu bir süreç ortaya çıkmaktadır.

Enflasyon kaynak dağılımını olumsuz etkilemesine yol açmaktadır. Enflasyonist dönemlerde özellikle tasarruflar mal ve hizmet üretimini artıracak yönde uzun vadeli yatırımlar yerine, daha çok, iktisatçıların spekülative yatırım dediği bir takım ürünlerin fiyatlarının daha çok yükseleceği beklentisi ile yatırım yapılmaktadır. Mesela tasarruflar arsa, konut, bina, altın, döviz vb. alanlara gitmekte sonuçta üretim için gerekli sermaye eksikliği önemli ölçüde ortaya çıkmaktadır. Yetersiz sermayeden dolayı bir yandan istihdam ve üretim azaltırken, diğer yandan spekülative ürünlerin fiyatlarını gerekenin çok üzerinde bir artışa yol açmasına sebep olmaktadır.

Türkiye’de enflasyonun ortaya çıkışı 1940’lara kadar geriye gider. 1970’lerden itibaren 2004 yılına kadar ortalama enflasyon oranı %50’lerde seyretmiş, zaman zaman bu oranın altına düşmüşse de 1980’de ve 1994 yılında üç haneli rakamları bulmuştur. 2004 yılından sonra %10’ların altına düşen enflasyon 2017 yılından sonra tekrar tırmanışa geçmiş, 2022 ve 2023 yılında enflasyon oranları %64’leri görmüş ve 2024 yılında da %44 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılında da %32-34 aralığında olacağı tahmin edilmektedir.

Enflasyondaki gelişme seyrine baktığımızda, Türkiye’de iktisat tarihinin enflasyonla mücadele tarihi olarak gerçekleştiğini söylemeye gerek yoktur.

Cumhuriyetin kuruluşuna kadar geri götürsek bile enflasyonla mücadele tarihin önemli bir dönemini kapsamaktadır. Ayrı bir çalışma alanının konusu olmakla birlikte enflasyonla mücadelenin, enflasyonu tek rakamlı haneye hatta %5'lerin altına indirmeye çalışmanın çok büyük ve çok zor bir mücadeleyi gerektirdiğini söylemeye gerek olmadığını herkes takdir edecektir. Enflasyonla mücadele ederken daha sıkı bir dezenflasyon politikalarının deflasyonist olduğu, ekonominin deflasyona girdiği görülebilmektedir. Literatürde deflasyonun enflasyondan daha ağır ekonomik sonuçlara yol açtığı genel kabul görmüş bir iktisadi olgudur.

Ülkemizde TÜİK'in dışında İstanbul Ticaret Odası (İTO) tarafından 1963 yılından bu yana İstanbul Ücretliler Geçinme İndeksi ile İstanbul Toptan Eşya Fiyat İndeksi adı altında İstanbul iline ilişkin enflasyon bilgisi üretilmekte ve yayımlanmaktadır. TÜİK ile İTO'nun enflasyon hesapları genellikle farklı çıkmaktadır. Bu farklılıkların sebebi genellikle, büyük ölçüde, TÜFE hesabı için oluşturdukları mal sepetindeki sayı ve çeşit farklılıklarından kaynaklandığı görülmektedir. Bu tartışmayı başka bir çalışmaya bırakarak, bu çalışmada TÜİK'in TÜFE değerlerini esas alarak enflasyonun etkileri analiz edilecektir. Yine enflasyon hesaplaması amacıyla kurulan ve bir grup akademisyenden oluşan Enflasyon Araştırma Grubu (ENAG) 2020 yılından itibaren aylık olarak ENAG grup Tüketici Fiyat Endeksi (E-TÜFE) adıyla hazırladıkları bültenleri kamuoyu ile paylaşmaktadır. Ancak bu oluşum enflasyon için standart kabul edilen yöntem kullanılmamakta, dolayısıyla TÜİK ya da İTO rakamları ile bu gurubu mukayese etmek ya da bu gurubun verilerine itibar etmek doğru olmadığı kabul edilmektedir.

Aşağıdaki tabloda verdiğimiz farazi örnekte hesaplandığı gibi; bir çalışan bir yılda ücretinin 4,71 katı kadar bir kaybı hesaplanmaktadır. Bir çalışanın bir yılda aldığı ücretin 4,71 katı kadar ücret kaybı, çalışan için çok önemli bir kayba tekabül eder. Çalışan bu kadar büyük bir kayba karşılık yoksullaşmaktadır. Böyle bir durumda enflasyonist bir ekonomide çalışan, üç seçenekle karşı karşıyadır. Birincisi, çalışan tüketim kalıplarını değiştirerek daha az ya da daha kalitesiz yahut daha ucuz malları satın alarak hayatını devam ettirecek, ikinci seçenek, çalışan varsa birikimlerini veya servetini harcayarak eski tüketim kalıplarında hayatını sürdürecektir; son olarak çalışan gelecekte daha zor günler geçirecek şekilde borçlanarak hayatını sürdürecektir. Nihayetinde kredi kartlarının yüklü miktarlara varan borçları da bunun bir göstergesidir. Böyle bir durumda çalışanın mülksüzleşmesi, birikimden ve servet edinmeden mahrum kalması kaçınılmaz bir sonuçtur. Çalışan için ev, araba vb. gibi varlıkların sahiplenilmesi hayal olmaktadır. Çünkü enflasyondan dolayı ücret kaybı kadar da ev, araba vb. gibi edinmesi

gerekli olan ürünlerin fiyatları artacaktır. Böylece, çalışan, insani yaşam için gerekli olan bu araçlardan mahrum edilmekte ve toplumdan dışlanmaktadır. Bir ata sözü ile ifade edersek “ateş düştüğü yeri yakar”, çalışan feryat figan etmektedir, şikayetleri artmakta tepkileri yükselmektedir.

III. ENFLASYON ORANINDA ÜCRET ARTIŞI ENFLASYON KAYBINI TELAFİ EDER Mİ?

Enflasyonist bir ekonomide enflasyona karşı sabit gelirliilerin gelirlerini reel olarak nasıl sürdürebilecekleri önemli bir konu olagelmıştır. Enflasyonun sabit gelirliilerin gelirlerini enflasyon oranında geriletmediği, alım gücünü önemli ölçüde düşürdüğü bütün kesimler tarafından kabul edilen bir gerçektir. Düşen bu gelirlerinin sonuçta nasıl telafi edileceği üzerine çok fazla yoğun tartışmalar yapılmaktadır.

Özellikle sabit gelirliilerin, ücretlerinin gecikmeli bir şekilde enflasyon oranında artırılması, enflasyondaki yıpranmayı telafi ettiği, paradoksal bir durum, genel kabul görmüş bir anlayıştır. Enflasyon oranındaki bir artışın enflasyona karşı sabit gelirliilerin korunduğu ve enflasyona ezdirilmedikleri çok sık dile getirilmektedir. Bu çalışmada, paradoksal bu durumun açıklığı kavuşturularak işin böyle olmadığını, sözleşmenin yenileyeceği dönem sonunda enflasyon oranındaki ücret artışlarının enflasyonun meydana getirdiği kayıpları telafi etmediğini ispatlamaya çalışıyoruz.

Tespite çalıştığımız ve ispatladığımız mesele, enflasyonun olduğu bir ekonomide ücretli kesimin gelirleri enflasyona karşı erimekte, bu süreç bir yandan ücretli kesimin katma değer içindeki payını düşürürken diğer yandan gelir dağılımının bozulmasına yol açmaktadır. Yapılan bütün araştırmalar sonucunda literatürde şu gerçeğin genel kabul görmüş olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz: gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu ekonomilerde aynı zamanda enflasyon oranları da yüksek gerçekleşmektedir. Gelir dağılımıyla enflasyon oranları arasında pozitif bir korelasyon vardır yani yüksek enflasyon oranları gelir dağılımı adaletsizliğini derinleştirmektedir. Aynı zamanda farklı ekollerde, farklı anlayışlarda ve farklı çözüm önerilerinde olan iktisatçıların üzerinde hemfikir oldukları konu, enflasyonun bağımlı çalışanların, ücretli kesimlerin gelirlerini düşürdüğü görüşünde birleşmiş olmalarıdır.

Artan bu enflasyon ortamında her ay açıklanan enflasyon verileri daha geniş kesimleri ilgilendirmektedir. Bunun için SGK kayıtlarına bakmak yeterlidir. Şöyle ki: Şubat 2024 verilerine göre, 18 milyon 400 bin 671 SSK (4/a) statüsünde, 3 milyon 44 bin 555 Bağ-Kur (4/b) statüsünde, 3 milyon

651 bin 374 Emekli Sandığı (veya 4/c) statüsünde olmak üzere toplam 25 milyon 96 bin 600 çalışan (aktif sigortalı) bulunuyor. 15 milyon 350 bin kişi de pasif (emekli) sigortalıdır. Sonuç olarak enflasyondan etkilenen bağımlı çalışanların ve emeklilerin sayısı 41 Milyonu aşmakta bu da yaklaşık Türkiye nüfusunun yarısını bulmaktadır.

Ülke nüfusunun büyük kesimini oluşturan sabit gelirliler olarak tanımlanan memurlar, işçiler, emeklilerin yanı sıra, kazançları yıllık tarifelerle belirlenen serbest meslek erbapları ile evlerini kiraya vererek geçinen mülk sahiplerinin kazançları TÜFE'ye göre yeniden belirlenmektedir. Ayrıca kendi nam ve hesabına faaliyet yürüten, ücret tarifeleri meslek odaları veya ilgili bakanlıklar tarafından yılda bir kez belirlenen yüzbinlerce serbest meslek erbabından; avukat, doktor, diş hekimi, veteriner hekim, mimar, mühendis, müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir, yeminli mali müşavir, noterler enflasyondan etkilenen kesimlerin arasında sayılabilir. Bu grupları da denkleme koyduğumuzda enflasyondan etkilenenlerin oranının nüfusun çok daha büyük bir kısmını kapsadığı görülmektedir.

Literatürde enflasyonun etkileri üzerine birçok tanımlama bulunmakla birlikte çalışmamıza ışık olacak tanımlama şöyle yapılabilir: enflasyon toplumda geliri yeniden bölüştürerek, memur ve emekli gibi sabit gelirlileri fakirleştirirken, sabit gelirlilerden ortaya çıkan kayıpları yüksek gelir gruplarına aktarır. Bu nedenle enflasyon, vergi gibi bir fonksiyon görmektedir. Çalışmamızda enflasyonun etkilerini bu açıdan ele alacağız. Enflasyonun bir bütün olarak farklı etkileri, mesela büyümeye, ekonomik kalkınmaya vb. etkileri analize dahil edilmeyecektir.

Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artışların etkisi ile ücret veya kazançlar yeniden belirleninceye kadar kazançlarındaki kayıpların hesaplanması, bu bağlamda 2022 ile 2024 yılları arasında yıllar itibariyle bu grubun kazançlarında yapılan artışlar ile TÜİK tarafından ilan edilen TÜFE oranındaki artışlar karşılaştırılarak grubun gerçek kayıplarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Enflasyonun sabit gelirlilerin gelirlerini nasıl gerilettiğini, başka bir ifadeyle, enflasyonun olduğu bir ekonomide ücretli çalışanların nasıl yoksullaştıkları farazi (varsayımsal) bir örnekle anlatalım. Varsayalım ki bir çalışan işçi, aylık 100 TL ücretle işe başlamış olsun. Çalıştığı bir yıl için enflasyon oranı yıllık %79, yani aylık TÜFE %5 artmış olsun. Tablo 1 'de de görüleceği gibi, yılın ilk ayının 1 Ocak'ında aldığı aylığın satınalma gücü enflasyon oranında düştüğü için, 95,24 TL'ye düşmekte, ikinci ay 90,70 TL'ye bu şekilde satınalma gücünün enflasyon oranında düşerek yılın son ayında aldığı ücret ise satınalma gücü olarak değeri 54,18 TL'ye kadar gerilemektedir. Başka bir

ifadeyle, 100 liralık ücret alan bir kişi enflasyonun %79 olduğu bir ekonomide dönem sonunda yani bir yıl sonra satınalma gücü olarak ücreti 54,18 TL'ye gerilemektedir. Bu işçi eğer enflasyona karşı korunmuş olsaydı, başka bir ifadeyle enflasyon oranında ücreti artmış olsaydı, yahut ücret endekslemesi yapılmış olsaydı, yani eşel-mobil sistemine göre ücret alsaydı yılın son ayı Aralık'ta ücreti 54,18 TL yerine, 179,58 TL olacaktı. Yıl itibarıyla aylık 100 TL'den toplam alacağı nominal ücret 1.200 TL yerine enflasyona karşı korunmuş aylık gelirlerin toplamı olan 1.671,26 TL olacaktı. Bu farazi örneğe göre çalışanın yıllık kaybı $(1.671,26 - 1200 = 471,26)$ 471,26 TL; yani bir yılda nominal ücret olan 100 TL'nin 4,71 katı kadar bir ücret kaybı demektir. Başka bir ifadeyle, enflasyonun %79,59 olduğu bir ülkede, bir çalışan, bir yılda aldığı bir aylığının 4,71 katı kadar ücret kaybına uğramaktadır. Farazi örnek olmasaydı da gerçek hayatta ücret alan bir kişi, on bin lira, yirmi bin lira ya da otuz bin lira alan bir kişi için de %79,59 enflasyonun yaşandığı bir ekonomide çalışanın reel kaybı bir yıl içinde bir ayda aldığı ücretin 4,71 katı kadar olacaktı.

Tablo 1: Her Ay 100 TL Ücret ile Çalışanın TÜFE'ye Göre Aylık %5 Gelir Kaybı ve Aylık Enflasyona Göre Ücreti

Ay (n)	Enflasyon Faktörü (1+Aylık Enflasyon) ^a	Kümülatif Enflasyon	Aylık Ücret	Satın Alma Gücü (reel ücret)	Enflasyona Karşı Korunmuş Değer	Her Ay İçin Çalışanın Enflasyona Karşı Kayıp Miktarı
1	1,05	5,00%	100	95,00	105,00	5
2	1,1025	10,25%	100	90,25	110,25	10,25
3	1,1576	15,76%	100	85,74	115,76	15,76
4	1,2155	21,55%	100	81,45	121,55	21,55
5	1,2763	27,63%	100	77,38	127,63	27,63
6	1,3401	34,01%	100	73,51	134,01	34,01
7	1,4071	40,71%	100	69,83	140,71	40,71
8	1,4775	47,75%	100	66,34	147,75	47,75
9	1,5513	55,13%	100	63,02	155,13	55,13
10	1,6289	62,89%	100	59,87	162,89	62,89
11	1,7103	71,03%	100	56,88	171,03	71,03
12	1,7959	79,59%	100	54,04	179,58	79,58
Toplam			1200	873,32	1671,26	471
Toplam ücret kaybı			1671-1200 =471	1671/874 =1,912316		

Aylık sabit %5 enflasyonun olduğu bir ekonomide yıllık enflasyonu hesaplamak için, aşağıdaki formül kullanılmaktadır:

$$\text{Yıllık Enflasyon} = (1 + \text{Aylık Enflasyon})^{12} - 1$$

Her ay enflasyonun sabit ve %5 olduğu bir ülkede, yıllık enflasyon %79,68 olacaktır. Enflasyonun ölçümü sadece aylık olarak değil aynı zamanda yıllık olarak da yapılır. Aylık enflasyon oranları, genellikle belirli bir dönemdeki fiyat değişimlerini yansıtırken, yıllık enflasyon oranları daha geniş bir perspektif sunar. Aylık enflasyonun yıllık enflasyona dönüştürülmesi için genellikle "bileşikleştirme" yöntemi kullanılır. Bu yöntem bir yıl boyunca aylık enflasyon oranlarının birbirleriyle çarpılması suretiyle hesaplanır.

Satın alma gücü hesaplamak için aşağıda verilen eşitlik kullanılmaktadır.

$$\text{Satın Alma Gücü} = \frac{\text{Aylık Maaş}}{(1 + \text{Aylık Enflasyon})^n}$$

Çalışanın ücreti, dönem sonunda enflasyon oranında artırılmış olsa bile, enflasyonun meydana getirdiği kemirme alanını telafi etmekten uzaktır. Farazi örneğimizde ücret enflasyon oranında artarsa çalışanın eline geçecek ücret, (enflasyon oranı olan %79,68 artışla) 179,68 TL olacaktır. Bu 179,68 TL'lik değer dönem başında aldığı 100TL'lik değere reel olarak eşit kılan değerdir. Böyle bir artış sonucu enflasyon ve ücret mukayesesi yıllık seriye dönüştüğünde, ücretin enflasyon oranında arttığı görülmektedir. Ücret ve enflasyon serileri yıllık bakıldığında (ki böyle yapılmaktadır), çalışanın enflasyona karşı korunduğu görülmektedir. Çalışanın enflasyon oranı olan %79,68'lik ücret artışının reel ücreti koruduğu yönündeki yaygın kabul görmüş anlayış büyük bir yanılgı içermektedir. Bu yanılgı algı, ya da yanılgı, çalışanın daha yüksek ücret artışı talebini hem toplumun genelinde, hem de bir kısım çalışan nezdinde haklı bir talep olarak kabul edilmemektedir. Oysa bu enflasyon oranındaki ücret artışı, enflasyonun yıllık bazda ücretlerde meydana getirdiği kemirme alanını, kayıp alanını telafi etmekten çok uzaktır. Tablo 1'de hesaplarımızdan da görüleceği gibi, bir yıllık enflasyon oranında aylık ücret artışının toplamı, satın alma gücüne göre hesapladığımız nominal ücretin toplamının 1,91 katı kadardır ($1.671,26/873,95 = 1,912316$). Hal böyle iken, enflasyon oranındaki ücret artışı, dönem sonundaki ücreti, ancak dönem başındaki ücreti eşit düzeye getirmektedir. Enflasyonun dönem içinde ücretlerde oluşturduğu kayıp alanını telafi etmemektedir. Örneğimizde bir yılda çalışanın kayıp alanı, bir aylık ücretinin 4,71 katı kadar iken, enflasyon oranındaki artış bu kadar kaybı telafi etmekten çok uzaktır. Enflasyonun meydana getirdiği kayıp alanı telafi edilmesi için aylık ücretin 4,71 katı kadar bir paranın seyyanen ücretliye ödenmesi gerekir. Bu kadar seyyanen para ödendikten sonra enflasyon oranında ücret artışı sağlanması gerekir.

IV. 2022-2024 DÖNEMLERİNDE BİR ÖĞRETMENİN ÜCRET BORDROSU ESAS ALINARAK, TÜİK'İN AYLIK ENFLASYON ORANLARINA GÖRE ÜCRET KAYBI HESABI

Farazi örneğimizdeki gibi, gerçek hayatta bir öğretmenin 2022, 2023, 2024 yıllarında ücret bordrosundaki ödenen ücrete göre enflasyonun dönem içinde kemirdiği kayıpların hesabı Tablo 2’de yapılmıştır.

Tablo 2. 2022 4/1 Derecede Aylık Alan Bir Öğretmenin Ücreti Ve Enflasyona Göre Hesaplanan Değerler

Aylar	Aylık TÜİK Enflasyon Verileri	2022 Yılı	Enflasyona Göre Hesapladığımız Değerler		
		Fiili Ödenen Aylık Ücret	Enflasyona Göre Hesapladığımız Reel Ücret	Enflasyona Karşı Korunmuş Değer	Enflasyona Göre Korunmuş Ücret İle Fiili Ödenen Ücret Farkı (Kayıp Alanı)
Ocak	11,1	8208	7296,91	9119,09	911,09
Şubat	4,81	8208	6945,93	9557,72	1349,72
Mart	5,46	8208	6566,68	10079,57	1871,57
Nisan	7,25	8208	6090,60	10810,34	2602,34
Mayıs	2,98	8208	5909,10	11132,48	2924,48
Haziran	4,95	8208	5616,60	11683,54	3475,54
	Toplam	49248	38425,82	62382,74	13134,74
	Toplam ücret kaybı	62382-49248 = 13134	62382/38425 = 0,34		
Temmuz	2,37	11653	5483,48	11960,44	307,44
Ağustos	1,46	11653	5403,43	12135,06	482,06
Eylül	3,08	11653	5237,00	12508,82	855,82
Ekim	3,54	11653	5051,61	12951,64	1298,64
Kasım	2,88	11653	4906,12	13324,64	1671,64
Aralık	1,18	11653	4848,23	13481,87	1828,87
	Toplam	69918	69355,69	76362,47	6444,47
		76362-69918 = 6444			

Tablo-2 gerçek hayatta alınmış bir örnektir. Buna göre, 2022 yılında 4/1’inde ücret alan bir öğretmeni dönem başındaki ücreti esas alınarak değerlendirme yapılmıştır. Enflasyon rakamları, TÜİK’in tespit ettiği aylık enflasyon değerlerinden oluşmaktadır. Söz konusu örneğimizdeki öğretmenin ücret bordrosundaki ödemeler aydan aya çok az farklılık göstermektedir. Bu

farklılık vergi oranına ve çeşitli kesintilere göre aylık olarak değişmektedir ancak fark çok az olduğu için daha sarıh olması amacıyla yıl başındaki ücret ödemesi altı ay sonunda ücret zammına kadar değişmediğini varsayarak hesaplamalar yaptık. Yine altıncı ayda aldığı ücret zammını yeni bir başlangıç olarak ödenen ücrete ilave edip hesaplamaları farazi örneğimizdeki gibi yaptık.

Buna göre başlangıçtan altı ayın sonunda 2022 yılı enflasyona karşı öğretmenin kayıp alanı **13.134 TL** olarak görülmektedir. Altı ay sonunda enflasyon oranındaki ücret zammı dönem başındaki ücrete denk gelmektedir. Hesaplarımızda bulduğumuz reel kayıp olan **13.134 TL**'lik ücret kaybı telafi edilmemiştir. Benzer şekilde ikinci altı ayda ortaya çıkan ücret kaybı **6.444 TL**'dir. 2023 yılının başlangıcında enflasyon oranında ücret artışı verildiği halde bu **6.444 TL**'lik kayıp telafi edilmemiştir. Her iki dönemde de enflasyon oranından daha yüksek bir ücret artışı sağlandığı halde, enflasyonist süreçte bu iki kayıp miktarı telafi edilmediği için, bu iki kayıp kadar öğretmen fakirleşmiştir. Oysa yıllık istatistiklere göre öğretmen enflasyona ezdirilmemiştir ve enflasyonun üzerinde bir reel ücret verilmiştir. Enflasyon oranındaki artış ile birlikte öğretmenin dönem içinde ki enflasyona göre hesaplanmış olan kayıpları, birinci altı aylık dönem için enflasyon oranı artışına ek olarak **13.134 TL**'lik, yine ikinci altı ay sonunda enflasyon oranındaki artışa ek olarak **6.444 TL**'lik bir değer ödenmesi gerekmektedir. Bu iki ödeme yapılmış olsaydı bu iki ödemeye birlikte ancak öğretmenin 2022 yılı enflasyona karşı kaybı (kayıp alanı) telafi edilmiş olacaktı.

Tablo 3. 2023 4/1 Derecede Aylık Alan Bir Öğretmenin Ücreti Ve Enflasyona Göre Hesaplanan Değerler

Aylar	Aylık TÜİK Enflasyon Verileri	2023 Fiili Ödenen Ücret	Enflasyona Göre Hesapladığımız Değerler		
			Enflasyona Göre Hesapladığımız Reel Ücret	Enflasyona Karşı Korunmuş Değer	Enflasyona Göre Korunmuş Ücret ile Fiili Ödenen Ücret Farkı (Kayıp Alanı)
Ocak	6,65	13878	12955,11	14800,89	922,89
Şubat	3,15	13878	12547,03	15267,11	1389,11
Mart	2,29	13878	12259,70	15616,73	1738,73
Nisan	2,39	13878	11966,69	15989,97	2111,97
Mayıs	0,04	13878	11961,91	15996,37	2118,37
Haziran	3,92	13878	11493,00	16623,43	2745,43

	Toplam İlk 6 Ay	83268	73183,44	94294,50	11026,50
İlk 6 Ay Toplam Kayıp		94294-83268=11026			
Temmuz	9,49	18002	10402,31	18200,99	1708
Ağustos	9,09	18002	9456,74	19855,46	1636
Eylül	4,75	18002	9007,55	20798,59	855
Ekim	3,43	18002	8698,59	21511,98	616
Kasım	3,28	18002	8413,28	22217,58	590
Aralık	2,93	18002	8166,77	22868,55	527
	Son 6 Ay Toplam	108012	54145,24	113947	5935
Son 6 Ay Toplam Kayıp		113947-108012=5935			
	Enflasyon Oranı 64,77				

Tablo 4. 2024 4/1 Derecede Aylık Alan Bir Öğretmenin Ücreti Ve Enflasyona Göre Hesaplanan Değerler

Aylar	Aylık TÜİK Enflasyon verileri	2024 fiili ödenen ücret	Enflasyona göre hesapladığımız değerler		
			Enflasyona göre hesapladığımız Reel ücret	Enflasyona karşı korunmuş değer	Enflasyona göre korunmuş ücret ile fiili ödenen ücret farkı (Kayıp alanı)
Ocak	6,7	37802	35269,27	40334,73	2532,73
Şubat	4,53	37802	33671,57	42161,90	1712,43
Mart	3,16	37802	32607,55	43494,21	1194,54
Nisan	3,18	37802	31570,63	44877,33	1202,1
Mayıs	3,37	37802	30506,70	46389,70	1273,93
Haziran	1,64	37802	30006,39	47150,49	619,95
		226812	218276	235347	8535,68
Toplam kayıp miktarı		235347-226812=8535			8535
Temmuz	3,23	44662	29037,18	48673,45	1442,58
Ağustos	2,47	44662	28319,96	49875,68	1103,15
Eylül	2,97	44662	27478,86	51356,99	1326,46

Ekim	2,88	44662	26687,47	52836,07	1286,26
Kasım	2,24	44662	26089,67	54019,60	1000,42
Aralık	2,75	44662	25372,20	55505,14	1228,21
Toplam		267972	253946,49	275359,08	7387,08
		275359-267972=7387			

Benzer şekilde 4/1’inde ücret alan aynı öğretmen 2023 ve 2024 yıllarında aldığı ücret ve altı aylık ücret zammından sonra ücretinin geldiği seviye hesaplanmıştır. TÜİK’in tespit ettiği enflasyon oranlarına göre reel ücret hesabı yapılmış, aylık enflasyona göre ücretlerdeki kayıplar tespit edilmiştir. Daha sonra da 6 aylık olarak toplam kayıplar bulunmuştur.

Gerçek hayatta aldığımız öğretmen maaşının enflasyona karşı kaybının telafi edilmesi için enflasyonun meydana getirdiği kayıp miktarlarının seyyanen öğretmene ödenmesi gerekmektedir. Eğer her altı ayda bir öğretmene Reel ücrete göre aylık kayıplar ödenmiş olsaydı enflasyona karşı öğretmen korunmuş olacaktı. Oysa öğretmene verilen altı ay sonundaki enflasyon kadar artış, öğretmenin maaşını dönem başındaki reel değere eşit kılmaktadır; kayıp alanını telafi etmemektedir.

V. SENDİKAL İŞ YERLERİNDE ÜCRETLER

Ancak, eğer maaş ya da ücret ödemeleri her ay değişiyorsa, ya da bir ay çift, diğer ay tek sistemine göre ödeme yapılıyorsa, yani ücret ödemesi her ay aynı olan bir seri şeklinde değilse, ücret ödemesi üzerinden şu ana kadar hesaplarımızda kullandığımız formülü uygulayarak kayıp alanlarını belirmememiz mümkün olmamaktadır. Bunun için her ay 100 TL ücret alan bir işçinin TÜİK’in tespit ettiği enflasyon oranına göre aylık ve yıllık kaybı hesaplanarak tespit edilir. Bu tespitle ortaya çıkan kayıp miktarı oran ve orantılı yoluyla işçiye ödenen fiili ücretten kayıp alanları hesaplanabilir. Örneğin, tablo 5’de, 2022 yılında TÜİK’in belirlediği aylık enflasyon oranlarına göre her ay 100 TL alan bir işçinin yıllık kayıp alanları belirlenmiştir. Bu tabloya göre işçiye dönem sonunda kayıp alanı kadar bir ödemenin, örneğimizde hesapladığımız 490 TL ödemenin seyyanen verilmesi durumunda işçinin enflasyondan kaybı telafi edilmiş olacaktır.

Tablo 5: 2022 Yılı TÜİK’in Belirlediği Enflasyon Oranına Göre Her Ay 100TL Alan Bir İşçinin Hesapladığımız Kayıpları

Aylar	Aylık TÜİK Enflasyon verileri	Aylık Ücret (nominal)	Enflasyona göre hesapladığımız değerler		
			Enflasyona göre hesapladığımız Reel ücret	Enflasyona karşı korunmuş değer	Enflasyona göre korunmuş ücret ile fiili ödenen ücret farkı (Kayıp alanı)
Ocak	11,10	100	88,90	111,10	11,1
Şubat	4,81	100	84,62	116,44	16,6
Mart	5,46	100	80,00	122,80	22,8
Nisan	7,25	100	74,20	131,70	31,7
Mayıs	2,98	100	71,99	135,63	35,6
Haziran	4,95	100	68,43	142,34	42,3
Temmuz	2,37	100	66,81	145,72	45,7
Ağustos	1,46	100	65,83	147,84	47,8
Eylül	3,08	100	63,80	152,40	52,4
Ekim	3,54	100	61,54	157,79	57,8
Kasım	2,88	100	59,77	162,34	62,3
Aralık	1,18	100	59,07	164,25	64,3
Toplam	64,27	1200,00	844,98	1690,37	490,4

Tablodaki veriler varsayımsal bir örnektir. Enflasyon oranları TÜİK'in belirlediği oranlardır.

Tablo 6: Şeker-İş Sendikasının Toplu İş Görüşmelerine Göre 2022 Fiili Ödenen Ücretler

Aylık TÜİK Enflasyon verileri	TÜİK Endekstemesi (yıllık enflasyon)	Ay	Fiili İşçi Ücreti X Tavan Aylık
11,1	11,1	Ocak	8366
4,81	16,6	Şubat	13037
5,46	22,8	Mart	11349
7,25	31,7	Nisan	17177
2,98	35,6	Mayıs	11937
4,95	42,3	Haziran	15768
2,37	45,7	Temmuz	10231
1,46	47,8	Ağustos	16141

3,08	52,4	Eylül	13687
3,54	57,8	Ekim	20245
2,88	62,3	Kasım	13028
1,18	64,3	Aralık	20245
			171.211

Tablo 5’de ücreti her ay 100 TL olan ve 12 ay sonunda toplam 1200 TL ücret alan bir işçinin, TÜİK’in belirlediği enflasyon oranına göre hesapladığımız gibi, yıl sonundaki kaybı toplam 490 TL olduğuna göre, tablo 6’da gerçek ücret alan bir işçinin 12 ay sonunda aldığı toplam 171.211 TL’lik ücrete kayıp alanı ne kadardır? Buna göre oranlayarak hesaplarsak: kayıp alanı toplam 69.911 TL etmektedir. Yani 12 ay sonunda TÜİK’in belirlediği enflasyona göre işçiye seyyanen 69.911 TL ödenmesi gerekmektedir.

(1200 TL’de 490 TL kayıp ise; 171.211 TL’de ne kadar kayıp var: $(171.211 \times 490)/1200=69.911$)

Böylece 100 TL ücret alan bir işçinin benzer şekilde 2023 ve 2024 yılları için TÜİK’in belirlediği enflasyon oranına göre hesapladığımız kayıp alanları, bu iki yılda fiili ücret alan işçilerin ücretlerindeki kayıp alanları, telafi edilecek şekilde oranlanarak hesaplanabilir. Tablo-7 ve Tablo-8’de TÜİK’in belirlediği enflasyon oranlarına göre 100 TL ücret alan bir kişinin dönem başında aldığı ücret ile reel olarak dönem sonunda ne kadarlık bir düzeye geldiği ve 100 TL’den bir yıl içerisinde toplam kayıp alanının ne kadar olduğu hesaplanmıştır.

Tablo 7: 2023 Yılı TÜİK’in Belirlediği Enflasyon Oranına Göre Her Ay 100TL Alan Bir İşçinin Hesapladığımız Kayıpları

Aylar	Aylık TÜİK Enflasyon verileri	Aylık Ücret (nominal)	Enflasyona göre hesapladığımız değerler		
			Enflasyona göre hesapladığımız Reel ücret	Enflasyona karşı korunmuş değer	Enflasyona göre korunmuş ücret ile fiili ödenen ücret farkı (Kayıp alanı)
Ocak	6,65	100	93,35	106,65	6,6
Şubat	3,15	100	90,41	110,01	10
Mart	2,29	100	88,34	112,53	12,5
Nisan	2,39	100	86,23	115,22	15,2
Mayıs	0,04	100	86,19	115,26	15,3
Haziran	3,92	100	82,81	119,78	19,8
Temmuz	9,49	100	74,96	131,15	31,2
Ağustos	9,09	100	68,14	143,07	43,1
Eylül	4,75	100	64,91	149,87	49,9

Ekim	3,43	100	62,68	155,01	55,0
Kasım	3,28	100	60,62	160,09	60,1
Aralık	2,93	100	58,85	164,78	64,8
Toplam	64,77	1200,00	917,49	1583,42	383

Tablodaki ücret verileri varsayımsal bir örnektir. Enflasyon oranları TÜİK belirlediği oranlardır.

Tablo 8: 2024 Yılı TÜİK'in Belirlediği Enflasyon Oranına Göre Her Ay 100TL Alan Bir İşçinin Hesapladığımız Kayıpları

Aylar	Aylık TÜİK Enflasyon verileri	Aylık Ücret (nominal)	Enflasyona göre hesapladığımız değerler		
			Enflasyona göre hesapladığımız Reel ücret	Enflasyona karşı korunmuş değer	Enflasyona göre korunmuş ücret ile fiili ödenen ücret farkı (Kayıp alanı)
Ocak	6,70	100	93,30	106,70	6,7
Şubat	4,53	100	89,07	111,53	11,5
Mart	3,16	100	86,26	115,06	15,1
Nisan	3,18	100	83,52	118,72	18,7
Mayıs	3,37	100	80,70	122,72	22,7
Haziran	1,64	100	79,38	124,73	24,7
Temmuz	3,23	100	76,81	128,76	28,8
Ağustos	2,47	100	74,92	131,94	32,0
Eylül	2,97	100	72,69	135,86	35,9
Ekim	2,88	100	70,60	139,77	39,8
Kasım	2,24	100	69,02	142,90	42,9
Aralık	1,03	100	68,31	144,37	44,4
Toplam	44,38	1200,00	944,57	1523,06	323

Tablodaki ücret verileri varsayımsal bir örnektir. Enflasyon oranları TÜİK belirlediği oranlardır.

VI. SONUÇ

Netice olarak buraya kadar yaptığımız hesaplamalar ve analizlerde ücretlerin enflasyona karşı korunabileceğini, pazarlık ederken bu yöntem kullanılarak işveren tarafının bu yolla ikna edilebileceğini göstermeye çalıştık. Artık sendikalar bilimsel olarak işveren karşısında tutarlı bir öneri sunabileceklerdir. Bu modele göre enflasyonist bir ekonomide ücretlinin bundan kaynaklanan kayıp alanının ne kadar olduğu, telafisi için ne kadar ek para almaları gerektiği belirlenmektedir. Bu modelin matematiksel olarak ispatı yapılabilmektedir.